

satellit- og kabeludvikling er meget grundige og factsprægede, hvorimod de kapitler der omhandler den teknologiske og telematiske udvikling mere generelt, forekommer noget løse og rigeligt citat-prægede. Der præsenteres en række teoretikere fra teknologi-optimisten Alvin Toffler til mere kritiske som Ellul og Henri Lefebvre. Mens valget af Toffler virker mindre motiveret, er specielt præsentationen af de to sidstnævnte interessant. Selvom de to har forskellige udgangspunkter, så er de dog fælles om at påpege, at totaliseringen (eller den 'kumulative' proces, som Lefebvre kalder det), ikke sætter sig restløst igennem. Der er en grundlæggende konflikt mellem denne proces og det samfund eller de mennesker der indordnes derunder. Med Lefebvres ord drejer det sig om at det 'ikke-kumulative' (eller 'cykliske') ikke sådan lader sig kve, men fortsat indgår i en dialektisk proces med det kumulative (eller 'lineære'). Efter min opfattelse må dette have både en progressiv og en regressiv tendens - ubehaget ved modernismen, kan vel både forstås som en fascination af 'de gode gamle dage' og som et ønske om at lave om på moderniteten eller at bruge den så selektivt som muligt. Denne dobbelthed synes jeg ikke at bogen forholder sig til. Der bliver ubehaget kun til fascination af massemediernes tilbud om det 'ikke-moderne'.

Selvom Prehn gør meget ud af at fastholde, at satellit-/kabeludviklingen er en del af den telematiske udvikling, der igen er en del af en generel og kapitallogisk udviklingsproces, så falder bogen alligevel lidt fra hinanden i en fjernsynsdel og i en teknologidel, måske pga. den store mængde citater der optræder i den sidstnævnte del. Som læser sidder man tilbage med en følelse af, at flere generelle aspekter ikke fuldt ud udfoldes, netop pga. den meget grundige doku-

mentation ang. satellit- og kabelplanerne. Og selvom Prehn direkte præciserer, at den aktuelle teknologiske udvikling kun er een af flere mulige udviklinger, så kommer han ingen steder med bud på andre alternativer.

Det forekommer mig også at Prehn ser lidt for pessimistisk på det fremtidige TV-udbud og -forbrug. Selvom man bestemt ikke kan anfægte hans generelle konklusioner ang. øget tid foran skærmen, mere underholdning, mere internationaliserede programmer osv., så synes jeg, at han overvurderer interessen for de nye TV-stationer, specielt de udenlandske. Men han antyder dog, at selvom de enkelte fjernsyn fremover vil blive tændte i længere tid, så er det ikke sikkert, at det reelle fjernsynsforbrug vil stige ligeså meget. Og han skelner mellem 'selektive lavforbrugere' og 'generelle storforbrugere'. Men hvad så? I hvor høj grad er Europa - og Danmark - sammenlignelige med USA eller Canada? Det er selvfølgelig kun tiden der kan vise det - og dermed vise om de vesteuropæiske kulturer vil formå at hævde sig som en ikke-kumulativ kraft overfor den US-amerikanske kulturimperialisme.

Endelig om bogens læsbarhed. Selvom bogen absolut er værd at læse, så er den dog af og til noget tung. Det skyldes bl.a. dens status som forskningsrapport - noget der påvirker både sproget, citatbrugen og detaljerigdommen samt fremstillingsformen generelt. Men selv når man tager det i betragtning er LIX'en lige høj nok (ca. 69); der er rigeligt med lange sætninger og desværre også med trykfejl.

Bent Madsen & Arne Mortensen:
Computermagt og menneskeverd.
Københavns Bogforlag, 1985,
132 s., kr. 118,-.

Anmeldt af: Bernt Stubbe Øster-
gaard, konsulent, Inddata.

Bogen former sig som et altomfat-
tende opgør med den teknologicentre-
rede samfundsudvikling. Forfatternes
mål er dels at gøre op med den om-
siggribende ukritiske accept af edb-
teknologien blandt humanister og an-
dre, der burde vide bedre, dels fo-
retage et frontalt angreb mod den
nye teknologis fortalere, der karak-
teriseres som: Teknofetichister, da-
tafreaks, computerchauvinister, fif-
fige holdningsmagere o.lign. De er
blandt andet at finde i reklamebran-
chen, i statens teknologiråd, i mi-
litæret og blandt undervisningsmi-
nisteriets konsulenter ifølge bogen.

Forfatternes udgangspunkt er voksen-
pædagogikken, og de har adskillige
års erfaringer med de konsekvenser
computerbaseret undervisning har
haft både på undervisningens kvali-
tet og på bevillingsprioriteterne.
I en række konkrete eksempler påvi-
ser de at bevillingerne til nyt edb-
udstyr til undervisningsformål sjæl-
dent er baseret på nøje vurderinger
af undervisningskvaliteten, men snar-
ere på en endimensionel satsen på
at få udstyr ud i undervisningssek-
toren.

Bogen samler en lang række argumen-
ter imod den nuværende udvikling til
brug for de humanister, der føler sig
trængt op i et hjørne, eller som skal
ud og slå om ressourcer til deres
undervisning.

Bogen bliver desværre temmelig postu-
latpræget, fordi forfatterne forsø-
ger at spænde over et enormt stofom-
råde. En række opløsningstendenser i
samfundet, den politiske højredrej-

drejning, den tiltagende kønsdiskri-
mination og de forringede forhold
for undervisningen forklares alle
ved den allestedsnærværende teknolo-
giske udvikling.

En hovedanke mod edb'ens uhæmmede
fremmarch er teknologiens manglende
evne til at håndtere problemstillin-
ger, der ikke er klart enten/eller
- computere svarer aldrig 'måske'.
Ligesom den ikke er istand til at
håndtere begreber som æstetik, etik
og kultur.

Efter en indledende afklapsning af
'det teknologiske fix' vender for-
fatterne sig mod en række 'myter'
der er med til at retfærdiggøre øget
anvendelse af edb. Hvor myterne kom-
mer fra, er ikke nøjere angivet. Den
første myte er, at 'mikroelektronik-
ken skaffer mere arbejde og flere
arbejdspladser'. Hertil svarer for-
fatterne:

'For det første kan det fastslås, at
den nye teknologi foreløbig har af-
skaffet flere arbejdspladser end den
har skabt' - kilden til dette budskab
er en opgørelse af André Gorz over
prisen på etableringen af en arbejds-
plads i den vesttyske metalindustri
i perioden 1955-1975. Dette mildt
sagt forbavsende argument kunne i
anden sammenhæng kaldes 'goddag mand
økseskaft'.

Forfatterne har en noget usikker
holdning til teknologibegrebet, idet
de ikke skelner klart mellem edb-ud-
viklingen og den almindelige industri-
elle udvikling. Dermed får de ikke
skelnet mellem konsekvenser for in-
dustrien og for kontorsektoren (eller
informationssektoren, som tilhænger-
ne af den nye informationsteknologi
ynder at kalde den). Derved blandes
en lang række problemer sammen.

Efter 111 sider temmelig udelt kri-
tik af edb/samfunds-udviklingen, slår
de pludselig om og leverer 12 sider
teknologioptimistisk fremtidssnak -
om de positive muligheder edb-tekno-
logien indebærer. Hvis man, som det

er gængs indenfor teknologivurderingen, anskuer teknologiens konsekvenser som kombinationen af en teknik og dens samfundsmæssige anvendelse (teknologi = teknik + organisation) er det absurd at snakke om disse muligheder, når man i det foregående har forankret hele computerteknologiens udvikling i det multinationale militærindustrielle kompleks.

Bogen er særdeles tankevækkende og associationsskabende, men svag, når man går de enkelte påstande efter i sømmene. Med så mange udsagn, er der noget, enhver kan føle sig truffet af. Således nævner forfatterne det hyppigt fremsatte krav om en kritisk vurdering af teknologien - inden den tages i anvendelse. Men hvor bliver kritikken af, spørger de. I denne manglende evne til at udvikle kritiske holdninger til teknologi, ligger vor kulturs egentlige problem. Dette vil alle, der har beskæftiget sig med teknologivurdering nikke genkendende til, omend vi næppe vil formulere tanken så pompøst som de to forfattere.

Eva Nørreslet m.fl., red.:

EDB i gymnasiet, Forlaget Kommuneinformation, Kbh. 1984, samlemappe, kr. 110,-.

Erik Winther Andersen og Aage Jørgensen, red.: Informations-teknologi og erkendelse, Forlaget Kommuneinformation, Kbh. 1985, 68 s., kr. 70,-.

Asker Bentsen og Jens Peter Touborg, red.: Informations-teknologi og samfund, Forlaget Kommuneinformation, Kbh. 1985, 77 s., kr. 70,-.

Mette Mortensen, red.: Erkendelse, databehandling, bevidsthedsændring, Forlaget Kommuneinformation, 42 s., kr. 70,-.

Anmeldt af: Marie Storr-Hansen, adjunkt i dansk og samfundsfag, Stenløse Gymnasium.

Fra skoleåret 1984/85 blev undervisning i EDB obligatorisk for alle 1.G klasser i gymnasiet. For at undervise eleverne i 30-timerskurset, skal lærerne gennemgå det såkaldte 40-timerskursus. De har altså et forspring på hele 10 timer til at lære om brugen af maskiner - samt de mange spørgsmål af samfundsmæssig art, som indførelsen af datateknologien rejser!

Samlemappen EDB i gymnasiet skulle gøre det overkommeligt at gennemføre de første 40-timerskurser. Mappen er ind delt i afsnit - som svarer til kursets moduler - og der er temaer som maskinbetjening, programmering, binære talsystemer og de mere brede emner, f.eks. datateknologiens historie og dens konsekvenser for arbejdskraft og bevidsthed.

Foran hvert tema/afsnit er der forslag til uddybende læsning, film etc. - samt forslag til gennemførelse af kurset. Her er virkelig mange gode forslag at hente inspiration fra - også hvis man ikke ønsker at anvende netop de tekster, som er udvalgt i mappen. Efter at materialet har været i brug, er der kommet kritik til dele af det. Nogle afsnit har simpelthen været for tynde - andre har indeholdt tekster, som ikke har vist sig brugbare. Der er så blevet udsendt supplerende materiale - dels i form af nye vejledninger og enkelte tekster, dels 3 hæfter med et righoldigt udvalg af tekster. Mappens afsnit om det historiske perspektiv er bl.a. blevet suppleret med et afsnit af Hans Siggaard og Ole Skovmose: 'Teknologikritik', som introducerer til

forskellige tiders teknologisyn. Her lægges vægt på at se på de holdninger og samfundsopfattelser, der knytter sig til teknologien - snarere end teknologien selv.

Hæftet Informationsteknologi og erkendelse er et humaniorahæfte. Det er kulturhistoriske, litterære, psykologiske og sproglige emner, som står på dagsordenen - og tekstudvalget er spændende sammensat: Fra Christian Liisbergs uhøjtidelige artikel om kunstig intelligens og Wolfgang Coys tekst om Golemmyten (det kunstigt frembragte menneske) til Leif Moustens og Viggo Røders psykoanalytisk orienterede artikel 'Ødipus som programmør'. Den sidstnævnte artikel rejser en spændende problemstilling - om drengens kamp mod henholdsvis computeren og faderen, hvor 'den sidste aldrig kan løses foran computeren'. Desværre behandles emnet noget overfladisk, hvilket kan ærgre, da netop drengenes computerfascination er et såre vigtigt område. I det supplerende materiale til den tidligere omtalte mappe, er der gode litteraturforslag til emnet socialisation - så her kan man få flere ideer. Hæftet indeholder desuden artikler om computersprog, og i Kirsten Grønbæks lange artikel 'Data-logisk tænkning og menneskelig erkendelse' behandles de erkendelsesformer, som knytter sig til datateknologien. Det er godt at få sat på plads, at disse erkendelsesformer må ses i et bredere perspektiv, som en videreførelse af den samfundsmæssige udvikling, hvor den positivistiske tradition og den tekniske rationalitet er sat i højsædet.

De samfundsmæssige aspekter behandles i hæftet Informationsteknologi og samfund. Her har man - belært af erfaringerne med de første 40-timerskurser - indføjet en del nye tekster. Her indledes med en PAX-leksikonartikel om EDB - hvorefter det historiske perspektiv behandles vha. artiklen 'Fra karvestok til EDB'. Af brede oversigtsartikler kan nævnes Oluf Danielsens udmærkede artikel 'Datakraft'. Og spørgsmålet om kontrol og magt be-

handles i artiklen 'Overvågnings-samfundet' - som efter min mening er en perle. Her behandles problemer fra hjemmets tisselagner, over fængslernes fangeovervågning til den globale brug af satellitter. Arbejdsmarkeds- og beskæftigelsesproblemerne fylder en stor del af hæftet - og især behandles de makroøkonomiske sammenhænge. Jeg kunne godt savne noget mere håndfast materiale som også bevægede sig på virksomheds- og brancheniveau - og f.eks. stof, som kunne belyse teknologiaftaler, men de artikler, som handler om beskæftigelsen (f.eks. Asker Bentsens 'Mikroelektronik og samfundsøkonomi') giver et godt overblik over de mere generelle problemer. Meget velkommen er fornyelsen i form af en artikel om våbenteknologi: Ben Dankbaars 'Informationsteknologien på slagmarken' - og hæftet glemmer heller ikke utopien - i André Gorz' version.

Teksterne i hæftet Erkendelse, databehandling, bevidsthedsændring er lettere at læse. Mette Mortensen har samlet tekster om sprog, tænkning og erkendelsesformer - som egner sig til anvendelse på 30-timerskurset. Svend Aage Madsen lægger ud i et interview, hvor han på den ene side advarer mod 'humanistisk forskrækkelse', og på den anden side opfordrer til at gå i clinch med datamaskinerne for at få dem afmystificeret. Det er også det hæftet gør - bl.a. med klip fra Jervell/Olsens bog 'Hvad datamaskinen ikke kan' - hvor problemet om de åbne og lukkede sammenhænge behandles. En del af hæftets problemstillinger vil efterhånden ikke være nye for gymnasielærere, men tekstudvalget er fint tilpasset elevernes niveau. Iøvrigt introducerer hæftet - som det eneste - tekster om køn og EDB, og her er tekster som nok vil egne sig til debat - især efter undervisningen i maskindelen, hvor det stadig er sådan, at pigerne hurtigt bliver trængt i baggrunden.